

המאמר לקוח מתוך החוברת

מיניות וזוגיות בקרב אנשים עם מוגבלות שכלית התפתחותית

יולי 2020

עורכות ראשיות:
ד"ר עדי לוי-ורד,
גב' נגה חן
מכלול - יחידת הערכה
ומחקר, קרן שלום

מיניות וזוגיות בקרב אנשים עם מוגבלות שכלית התפתחותית

חוברת העשרה

שותפי עריכה

• ענת פרנק | מנהלת תוכן - תכניות ייחודיות, שירות
להערכה והכרה, אגף הערכה, הכרה ותכניות, מינהל
מוגבלויות, משרד העבודה, הרווחה והשירותים
החברתיים.

• שרון גנות | מנהלת ידע ומחקר, קרן שלום.

נגישות לזוגיות בחיים הבוגרים – בקרב אנשים עם מוגבלות שכלית התפתחותית

מאת: ד"ר רן נוימן

אחד המאפיינים המובהקים של תקופת הבגרות היא היווצרות מערכות יחסים אינטימיות. אנשים עם מוגבלות שכלית התפתחותית אינם שונים בכך מכלל האוכלוסייה וגם הם מביעים עניין וכמיהה לקשרים משמעותיים עם אחרים.

המערכת המשפטית אף מעגנת רצון זה בהצהרות לגבי זכויות האזרח של אנשים בוגרים עם מוגבלות. אף על פי כן, בכל הקשור לתחום הזוגיות קיים פער עצום בין ההצהרות לגבי זכויותיהם של אנשים עם מוגבלות שכלית התפתחותית לחיים "מלאים", לבין ההגבלות הרבות הקיימות הלכה המעשה בחייהם. בסיכומי של דבר, למרות הדיווחים הרבים על רצונם של אנשים עם מוגבלות בקשרי זוגיות, תחום זה אינו מספיק נגיש עבורם.

במחקרים שנעשו בארץ ובחו"ל נמצא כי העיסוק המרכזי של הצוותים התומכים באנשים עם מוגבלות שכלית התפתחותית הנו בהיבטים הפיזיים והמיניים של קשרי זוגיות ובמוקדי סיכון כגון: הריון לא רצוי, התעללות מינית, תפקוד מיני לקוי ועוד. ההנחה היא שאנשים עם מוגבלות שכלית 'לקויים' בכל הקשור ליכולתם להיות בקשר זוגי ולכן יש צורך להגן ולכוון אותם. בעקבות זאת מתמקדים הצוותים התומכים בעיקר בהתערבות ובמניעה של מצבי משבר.

התבוננות דומה ניתן למצוא גם בנקודת מבטם של הורים לאנשים עם מוגבלות שכלית התפתחותית. הם תופסים את זוגיותם של ילדיהם בעיקר כביטוי לרצון "להיות כמו כולם" וליהנות מההיבטים הפיזיים של הקשר. משיחות עם הורים עולה ההנחה שאנשים עם מוגבלות שכלית הם עדיין ילדים מבחינה התפתחותית ולכן אינם בשלים לקשרים זוגיים. בהתאם לכך, המחשבה על זוגיות של אנשים עם מוגבלות שכלית מעוררת לעיתים תחושות של חוסר נוחות, דחייה ואף חשש מהאפשרות שהם יהפכו להורים.

לא פשוט להגדיר מה היא זוגיות ובמה היא שונה מכל קשר אחר בחייו של האדם, אך חשוב להבין כי לא מדובר רק על קשר הכולל מגע ומיניות. קשרי זוגיות המבוססים על בחירה לשתף את מסע החיים האישי עם מישהו אחר, תוך תכנון עתיד וגורל משותף, מהווים מענה מרכזי לבדידות בגיל הבוגר. במובן זה, קשרי זוגיות הם הזדמנות להתנסות בקשר אינטימי הכולל בין השאר - דאגה לאחר, שותפות והתחלקות בחיי היום יום ובמצבי משבר, תחושה כי אתה לא לבד ושאיפה לעתיד משותף.

כולנו מגיעים לעולם 'תלויים' בסובבים אותנו. תלות זו פוחתת עם השנים, תוך שאנו מתבגרים, מתנסים, לוקחים סיכונים ובונים את אישיותנו הנפרדת. אנו שואפים לקשרים עם אחרים, קשרים המבוססים על הדדיות וחופש בחירה ונעזרים במערכות יחסים בכדי לצמוח ולהפוך לבוגרים אוטונומיים. להערכתך, הבעיה המרכזית של בוגרים עם מוגבלות שכלית התפתחותית איננה המיומנויות החסרות להם לתפקוד עצמאי, אלא יחסי התלות שלהם באחרים והקושי שלהם לבנות את חייהם ואישיותם הנפרדת.

בכדי שניתן יהיה לעבור תהליך זה, יש לאפשר גם לאנשים עם מוגבלות שכלית התפתחותית להתנסות ולהתמודד עם אתגרי הבגרות, כך שיוכלו לנוע מחיים המנוהלים על ידי כוחות חיצוניים, אל עבר חיים המבוססים על התבוננות פנימית, תובנות אישיות וגיבוש זהות עצמית אותנטית ומאוזנת.

בכדי שנוכל לסייע לאנשים עם מוגבלות שכלית התפתחותית במסע חייהם בבגרות:

1. עלינו לקחת בחשבון כי גם עבור אנשים עם מוגבלות שכלית התפתחותית תקופת הבגרות היא הזדמנות לחשבון נפש ולחיפוש אחר משמעות (ככל בני האדם).
2. עלינו להתייחס למשברים ולצמתים בחייהם של אנשים עם מוגבלות שכלית התפתחותית כאל חלק מההוויה של תקופת הבגרות וכאתגר להתפתחות (ולא כאל קושי שצריך למנוע או "לתקן").
3. עלינו להכיר ביכולתו של כל אדם להתפתח ולהשתנות לאורך מסע החיים.

בכדי שנוכל לסייע לאנשים עם מוגבלות שכלית התפתחותית בכל הקשור לקשרי זוגיות:

1. עלינו לקבל את הרעיון כי קשרים בין-אישיים משמעותיים הם מרכיב טבעי וחשוב גם בחייהם של אנשים עם מוגבלות שכלית התפתחותית.
2. עלינו להכיר בבדידות האישית שחווים בוגרים רבים עם מוגבלות שכלית התפתחותית.
3. עלינו לאפשר זוגיות, גם אם זו נראית מורכבת ומעלה סימני שאלה וחששות.

בואו נחליף את השאלה - "האם ניתן לאפשר לאנשים עם מוגבלות שכלית התפתחותית להתנסות ולהיות בקשרי זוגיות", בשאלה - "כיצד ניתן לאפשר לאנשים עם מוגבלות שכלית התפתחותית המעוניינים בכך להתנסות ולהיות בקשרי זוגיות".